

Мирослав Кирин

БАБАНИЈА

[кућа која се покопала]

Горе, у Гораме је та кућа, и нитко је неће па се продаје. Лијепо на комаду жутог картона великим црним словима пише нечији телефонски број. Из аута га је тешко записати, треба стати. Али тко да стане ондје, нема се гдје стати, између цесте и куће одмах је дубок јарак. Дакле, треба читати брзо, „у лету“. Продаје се већ неко вријеме, жута боја картона све је блеђа, бројке се испиру. А онда се једнога дана на кући појави осмртница. Нетко је умро. Нетко је из те куће умро, а не можемо до њега. Јер не знамо тко је. Мртав и безимен. Двојица живе један у другоме. Опет прођем аутом, читуља је још ондје. Прође и цијела зима, прољеће, и опет љето. Путујемо на море старим цестама, а моја ми кћи кликне: *Ено је, још је ондје!* И онда опет путујемо, путујемо кроз вријеме, и у том времену одједном – невријеме. А име му је Потрес, не Потрјех. Зби се тако потрес, и горе, у Гораме, нестане, сруши се као кула од карата та тужна кућа са жутиим картоном на којему великим црним словима пише нечији телефонски број и с осмртницом на којој је немогуће прочитати име несретног покојника. И каже мени моја кћи: *Гле, мама, кућа је њокојала саму себе!*

[индијанац]

У ниши барокне куће у центру једва замјетан живи Индијанац. Сличи стражару у стражарској кући или пак свецу којег још није дохватила тешка барбарска рука. Неко вријеме је лутао, није знао што би са собом, својим животом, а кад је у кину погледао неколико филмова о Винетуу, одлучио је, није било никакве двојбе, бит ће Индијанац. Постат ће један од оних које прогоне, које убијају, молит ће, дисат ће за њих. Једнога дана само се појавио у градском парку главе урешене дугим птичјим перјем. И даље је обављао своје свакодневне послове, али његова је животна мисија била да људима свакодневно указује на то да постоје и другачији, да нису сви исти, и да те такве, другачије, треба да чувамо више и од самих себе. На крају дана Индијанац се умори, улази у своју нишу и сања да је кондор који лети изнад Анда. Па у сну запјева: *Кад кондор леџи / свима сџане дах / али џаг мене није сџрах / Ја волим леџи // А вријеме леџи / ко да леџи с њим / џа се џаг љуби као дим / у далеку свијеџи*

[деби хари]

У мртвом рукавцу села живи Деби Хари, тужна раскуштрана плавојка рођена у обитељи родитеља које је бог заборавио, а држава није знала што би с њима. Као дијете

преживјела је још неутврђену болест због које је необично полако отварала очне капке, а чему становити мушкарци никако нису могли одољети. И још је усто остала напола писмена и напола бистра. Но једно је сјајно знала – пјевати пјесме које су ишле равно у срце. *Назови ме, Марија, Негјељна дјевојка...* Пјевала је док је музла њихову једину краву, пјевала је док је куповала крух у дућану, пјевала је док је голим рукама брала коприве за свиње.

*Једном сам имала љубав и њо је било жесџоко
Ускоро се исџосџавило да има срце сџаклено
Чинила се џравом, само да бих схваџила
Није било џвјерења, љубав је несџала*

*Једном сам имала љубав и била је дивна
Убрзо сам схваџила да сам изџубљена
Чинила се џравом, ал' била сам џако слијеџа
Није било џвјерења, љубав је несџала*

Удала се готово још као дјевојчица, помало на препад, ни сама није знала како се то збило, а до пунољетности већ је била сама. Муж је побјегао, родитељи убрзо помрли. Од самоће спасио је рат, отишла је у Њемачку. С новцем зарађеним тко зна како, вратит ће се из гастарбајтерства и зачети нову обитељ. Наравно да нитко није знао да је она Деби, сви су је знали као Марицу. Ископавајући кромпир на пољу у јесен тихо би знала запјевати, но само би заиста добар познаваатељ поп гласбе у том пјевушењу једнога тугом раздераног грла могао препознати елементе пјесме *Срце од сџакла*. А дрвена јој се кућа, послижератни дар Савезне Републике Њемачке, тад нагне као коси торањ у Писи и никад више не проговори.

[брод на купу]

Стотињак метара узводно од мјеста гдје се Петрињчица спаја с Купом, у Петрињи је сунчаног 22. свибња 1942. пристао велики бијели путнички брод, а међу путницима је био и Стефан Цвајг са својом другом женом. Притом уопће није било важно што је Стефан Цвајг већ био три мјесеца мртав и што град у који је доспио није био Петрополис у Бразилу, него Петриња, у Бабанији. Људи путују, долазе и одлазе, што су они доли чиста пролазност, важно да је остао тај прелијепи брод, и даље се бијели, питајте само Бориса Вргу, нека вас поведе у свој минијатурни монтењовски стан. Оданде, с тог прозора, само погледајте како се брод бјеласа на прољетном сунцу. Прелијеп у својој непомичности. Но, вратимо се Цвајгу. Будући да се брод неко вријеме требао задржати ради опскрбе и ситних поправака, Цвајг је искористио даровано вријеме како би са супругом разгледао град. Истини на вољу, то и није било најприкладније вријеме за туристичко разгледање, а осим тога, нипошто се није хтио сусретати с војницима, особито с онима у црним односно зеленкастим униформама. Заправо, и сам је био у бијегу од Великог Зла. Није познато када се и је ли се уопће Цвајг поновно

укрцао на брод, нитко то није забиљежио, као што нитко није забиљежио што је заправо радио у граду, куда се кретао, с ким се сусрео, је ли то био нетко од писаца? Али тад их ионако више није било у граду. Можда је ипак остао у граду, постао један од његових грађана и пожелио неким својим пречацом до Земље Сна.

[бескрајно купање]

Ноћу, док се посљедњи пијанци с муком придижу с плочника испред биртије *Три глаке*, започиње плес божанствених каријатида у фонтани у парку. Попут варница искре капи воде. Нема ничег љепшег од нијемог хихотања голих купачица. Из мрака их проматра њихов отац Ловро, Ловро Финдрик, кипар. Као сваки ташт умјетник свакодневно долази ондје не могавши се заситити тога чудесног призора. Јутарња свјетлост у парку само начас прекида ту свечаност.

Описујући грчку вазу из 435. прије Христа, Жежи Харасимович у својој пјесми *Жене у куйаџилу* (прев. Бисерка Рајчић) приповиједа како су се старогрчке жене једном свукле „цвркућући“ да би се окупале, а никако да се и напакон окупају. „Свет ће завршити“, каже он, „али не и то купање.“

[уска стаза према Северу]

Негдје у то вријеме у град је стигао Север, голобради младић с торбом од свињске коже под мишком. Лицем у лице гледали сте равно у класичног кинеског пјесника с немарно насађеним совјетским качкетом на глави, а из профила био је чисти **мужик**, мало нахеро постављен у животу, слављен и чашћен углавном у биртијама. Север тад још није био *онај* Север, премда се својски трудио. Истина, у граду би га мало било, увијек је био *нејде између*, а кад је ипак био у граду, чуло се да са случајним пријатељима (јер у биртији су сви случајни) уз остало наклапа и о наслову своје прве збирке пјесама. *Коњаник*, зват ће се *Коњаник*, рекао је једне вечери и почео се пењати на стол не би ли декламирао пјесму о коњу „у пропњу“, кадли га нетко повуче за рукав и рече му да се не игра Баном Јелачићем, па нису ли управо њега макнули с Трга Републике. Немој да и тебе макну, упозорио га је тај случајни, којег је тад видио први пут, но није се чудило, углавном је све људе у биртији виђао први пут. Север се примирио и остатак вечери је само шутио, није више ни пио. Испоставило се да ће ту пјесму објавити знатно касније, а наслов је повукао. Другу је вечер био заузет проналажењем своје торбе, био је сигуран да ју је имао под мишком, али под мишком је била само опасна празнина. Узео је папир на којему је био рачун и на полеђини записао неколико стихова. Па је све искрижао, и онда још ситнијим словима надписао нове стихове. У међувремену је нетко донио торбу. Није ни питао гдје су је нашли. А кад је једнога дана за око запео дјевојчурку сламнате косе, којег је уторком и четвртком виђао како шета укруг око павиљона у парку, морало се нешто десити. Доготовио је збирку, и с њом, тајновитим дјевојчурком ходао, ходао и ходао под мишком стишћући њезину топлу ручицу. Одлучио је да у гимназији више не може предавати руски. Или су они тако одлучили. Ма није ни битно. Једнога јутра само је посиједио. Па како, Севере,

питала га је, а сламната јој се коса вијорила на вјетру. Пустио је браду, или брада је нашла њега, попримио је изглед „јуродивог“, „божјег човјека“ из руских романа, које је почео преводити. Писао је гдје би стигао, или гдје би га стигло. Хоџао је омотан шалом, без француске капице. Чинило се да је живот увијек корак испред њега, ловио га је својим кошчатим но њежним рукама. Сједао би на руб њезине постеле и тјешио је: „Не плачи! Немој бити тужна.“ И онда је кренуо. *С шрїа од саїа низ ѓрашку и влашку ишла је киша ко лимена їлазба*. Ишао је још неко вријеме, зрак је већ мрзнуо, ишао је, и мада се чинило да не зна камо, да је залутао, добро је знао камо иде – запутио се уском стазом према оном правом Северу.

[брест]

Одувијек сам знао за Барбару и одувијек се нека Барбара појављивала у мом животу. Барбара, Бара, Барица, Барек, Барби... Јесам ли се ја појављивао у Барбарином животу, на крају свега тешко је устврдити. И је ли уопће постојала? С ону страну Купе одувијек је био Брест и било је довољно да пријеђем преко моста и сретнем Барбару, њено уобичајено издање: *расцвјешану, очарану, їокаїану, їог кишом*. Особито ово посљедње, кад год сам наканио у Брест, падала је киша. Довољан разлог да одустанем, а по томе сам био познат. А опет, мислио сам, ако не пада киша, тад и не могу срести Барбару, једно увјетује друго, таква је логика, ако је логика уопће логична у љубави. Како било, кренуо сам једнога дана преко моста док је, наравно, кишило и неко вријеме лутао улицицама Бреста, измицао се нерасположеним кравама, избјегавао погледе чуђења што су ми кроз прозорска окна упућивали сељаци, шљапкао по топлом љетном блату помијешаном с крављом балегом и био сретан, јер тим је улицицама ходала и моја расцвјетана Барбара. Додуше, њој није било ни трага и већ сам полако губио наду. У једном тренутку нетко је чак зазвао њено име, но ја сам био једини који се окренуо, и тад сам схватио како заправо ја сам извикујем њено име не бих ли је призвао и потом заљубљено стискао у свом загрљају. О Барбара, ти се ничега нећеш сјетити, они који истински воле губе памет, губе памћење, и ти се никад нећеш сјетити те несреће која је прохујала над Брестом тога дана када сам блатњав ишао његовим улицама да би, већ обневидио од луде љубави, улетио у набујалу Купу из које су ме спасили само зато да бих се последије сјећао како је страшно кишило над Брестом тога дана. О Барбара, какве ли бљезгарије и рат, и потрес и поплава! Што је од тебе постало, што је од мене остало?

[како је Н. из села Боројевићи одлучио да ипак неће ући у свјетску повијест као ономад Светозар Боројевић]

Прича Н. из Боројевића како је он као милицајац који постиже одличне резултате у гађању из пушке био одабран да осигурава посјет Х. Селасија Загребу. Дали му снајпер и одредили локацију с које ће пратити долазак свечане поворке с двојицом предсједника. Иде тако колона аутомобила, прича Н., а у једном од њих, у црном кабриолет ролс-ројсу, Хајле Селасије. Он као почасни гост стоји с десне стране, а њему с лијеве

домаћин Тито. Иде колона, све су ближе. Ја залегао на крову Палаче правде и држим их на нишану, прича Н., у случају да опазим нешто сумњиво, бит ћу најбржи на окидачу. Није то тако ни забавно, горе лежати, па се мало и играм. Нанишаним ти ја ону козју брадицу Х. Селасија и лагано потегнем окидач, на пола. Још би било довољно само мало притиснути, и паф! Оде Селасије! Отпустим, ипак, окидач, поштедим овај пут Селасија, и сад ти ја лијепо опет нанишаним и то Старога. Лагано потегнем окидач и све си мислим, ето ми их обојице, као на длану, двапут окинем, кокнем обојицу. Али јок, ништа од мене на насловним странама новина и на телевизији. Што ћеш, није то за свакога.

[само да рата не буде]

Долазе два полицајца мени у кућу како би са мном разговарали, хоће ли бити рата или не, да ја о томе одлучим, и би ли се ја хтио ангажирати у обрани домовине, устреба ли, па је л' смета ако ми узму неколико минута времена за разговор, неће потрајати. Не смета, кажем, сједните, и онда сједну готово послушно, прво старији, а за њим млађи. Донесем минералну и наточим. Донесем ракију, али старији руком махну да је однесем. Па ме пита онај старији, служили сте у ЈНА, је ли тако, тако је, кажем. Па за њим каже млађи, били сте у ЈНА, је ли тако, тако је, кажем. Онда старији попије гутљај минералне, сљедеће питање било је деликатније. Јесте ли били награђивани, хоћу рећи, јесте ли у служби заслужили наградно одсуство? Не, нисам, кажем, а старијему се озари лице те намигне млађему, млађи намигне мени, ја старијему, а млађи брзо попије гутљај минералне. Добро, то смо разјаснили, а сад ми реците је л' се бојите оружја? Па како бих се бојао оружја, рекох, још га сањам. А чега се бојите, пожуре се с питањем млађи, а старији га прострели погледом. Бојим се шкорпиона, када смо били на војној вјежби у залеђу Шибеника мог пријатеља је убо шкорпион и готово је умро. Ту смо ми, рече старији, наша је војна одора непропусна, имамо заштитне рукавице и крему против опасних инсеката. Сјајно, рекох, то улијева повјерење, нашто старији попије још један гутљај минералне. Нећемо вас ми дуго гњавити, рече пошто је попио, имамо још неколико питања па смо готови. Добро, рекох. Које дневне новине читате? *Вјесник*, испалих као из пушке. Аха, рече, старији и први пут извади нотес и запише. Добро, имате ли омиљеног новинара у *Вјеснику*? Имам, рекох те му издиктирах његово име. Поновио сам двапут јер је презиме било хрватско, али њемачког поријекла. Он запише те попије још један гутљај минералне. Накашље се како би прочистио грло. А сад ми реците, да сте сад у Сабору, за што бисте се заузели? Млађи узме чашу те си поновно наточи минералну и испије је надушак. Баш сте ме затекли, о томе нисам размишљао... Одлично, рече старији одушевљено. Мислим да нам је сад све јасно, рече и погледа значајно млађега, а овај му одмах наточи чашу минералне. Старији попије још један гутљај. Обојица, и ја и млађи, нестрпљиво смо чекали његово питање. Знате, рече тихо старији, има још нешто врло важно, па чак и малчице незгодно, чега можда још нисте свјесни. Наиме, морам Вас упозорити на могућност да, прихватите ли, уза све остало почините и ратне злочине... Да, јасно, рекох и наточих си чашу минералне. И млађи још једном наточи чашу минералне и попије је. Убрзо устаје и пита

ме за ве-це. Ено у ходнику, одмах крај улазних врата. И, упитах старијега, хоће ли бити рата. Видјет ћете, видјет ћемо. Па си и он наточи чашу минералне. Довиђења, рече ми. Довиђења, рекох.

[чамџија]

Годинама је лађар Ј., или би примјереније било рећи – чамџија, превозио људе с једне на другу страну Глине, и то ондје гдје се Глина њежно спаја с Купом. Мушкарце с бициклима, жене с кошарама за тржницу, дјецу. Жена би стала у хладовину врбе и чекала. Није се знало кад Ј. долази, али би увијек дошао. Само би се појавио. Једино је требало протећи нешто воде у Глини, а с њом и времена. И тако, спусти се одједном Ј. с обале у чамац, завесла према другој обали те укрца жену с кошаром. Она тих двадесетак метара колико треба до друге обале свечано стоји у чамцу. Он шутке весла, а поглед му врлуда. Тако до рата. А онда, у сутон лијепога доба, мало прије него што ће на објема обалама горјети куће, изградили су мост, а чамџија остао без посла. Није то заправо ни био посао. Нитко никад није ни видио да је икад примио новац. Као да је увијек био ондје само да помогне, а да ништа не стави себи у џеп. Ј. је нестао, нитко га више није видио, или није било никога да га види, што се своди на исто. А онда се причало, нека су уста то говорила, да он и даље ради свој посао – како би га уопће и могао прекинути? Но, овај пут је превозио мртве у њихову вјечну земљу тишине.